

UN FRUSTRAT PROJECTE DE MIQUEL GARRIGA I ROCA A VILASSAR DE DALT

A la *IV Sessió d'Estudis Mataronins*, celebrada l'any 1988, es va presentar una comunicació sobre l'arquitecte Miquel Garriga i Roca, nat a Alella l'any 1804 i mort a Barcelona el 1888. En aquella comunicació s'indicava que sols es feia resum d'un treball més ampli dedicat a qui havia estat arquitecte municipal de Mataró. Amb l'ànim d'ampliar el coneixement de la biografia d'aquest arquitecte, formulo aquesta comunicació fonamentada en una sèrie epistolar inèdita de l'Arxiu Parroquial de Vilassar de Dalt.

INTRODUCCIÓ.

L'església parroquial de Sant Genís, de Vilassar de Dalt, fou construïda entre els anys 1511 i 1519, en un estil gòtico-tardà. Era d'una sola nau, amb absis i campanar. Amb el temps s'hi afegiren algunes capelles laterals. Les seves dimensions eren bastant modestes i en diverses ocasions s'havia plantejat la necessitat del seu engrandiment.

Des de les darreries del segle XVIII i durant el segle XIX, la indústria tèxtil va transformar Vilassar de Dalt, provocant una considerable expansió del nucli urbà, tant per les mateixes construccions fabrils com per nous carrers de cases de cós destinades a allotjar els teixidors i llurs famílies. A la meitat del segle XIX, l'any 1846, Vilassar tenia 2.273 habitants i onze anys després en registrava 3.357. Aquest creixement era degut a la forta immigració de treballadors d'altres llocs de Catalunya atrets per les múltiples fàbriques vilassarenques. La xifra d'habitants es veu reduïda a 3.094 en els censos del 1860 i del 1877 i es va anar mantenint entorn dels 3.000 fins a l'entrada del segle present.

El fort creixement demogràfic va provocar que la qüestió de l'ampliació de l'església es tornés a presentar com una necessitat imperiosa, i l'any 1860 es començà la tramitació d'un expedient per assolir les subvencions que els governs d'Isabel II concedien per aquest tipus d'obres. L'Ajuntament i el rector confiaven en els bons oficis del senyor Frederic Muntades, diputat a corts pel partit de Mataró, que havia promès d'obtenir 10.000 duros del Govern quan el projecte fos aprovat i altres quantitats més endavant.

El cas que plantejem en aquesta comunicació arrenca de l'intent d'ampliació de l'església de Vilassar de Dalt iniciat el 1860. A l'Arxiu Parroquial de Vilassar es conserven les cartes adreçades al rector per diversos personatges que

intervingueren en l'afer i, alhora, molts dels esborranys o còpies de les cartes que el rector adreçà a cadascun d'ells. Això ens permet de reconstruir la llarga polèmica sorgida entre el rector Mn. Julià Galceran i l'arquitecte Miquel Garriga i Roca, a qui entre 1861 i 1862 fou confiat el projecte de reforma i ampliació de l'església parroquial. La polèmica neix l'any 1867, quan Miquel Garriga i Roca ha acabat la redacció del projecte i vol cobrar els seus honoraris, i s'allargassa fins al 1888, després de la mort de l'arquitecte. La documentació al nostre abast deixa entreveure un final del qual ja no tenim cap constància documental.

En aquest llarg procés, hi intervingueren un grapat de persones, algunes de les quals val la pena d'enumerar:

El rector de Vilassar, Mn. Julià Galceran, que exercí el càrrec durant 38 anys, entre el 1857 i el 1895, essent el seu rectorat un dels més llargs de la parròquia vilassarenca.

L'arquitecte Miquel Garriga i Roca, que entre el 1861 i el 1866 va redactar un ambiciós projecte de nova església parroquial.

El també arquitecte Gaietà Buïgas Monravà, mitjancer en el litigi entre els anteriors.

Els arquitectes del bisbat Francisco de Paula del Villar i Lozano i Francisco de Paula del Villar i Carmona, pare i fill respectivament, que el 1886 feren un projecte alternatiu al de Garriga i Roca, projecte que tampoc no es realitzà mai.

UN LLARG CAMÍ PER REDACTAR EL PROJECTE.

Una vegada feta la determinació d'ampliar l'església de Vilassar, el març de l'any 1860 es tramitaren les primeres instàncies. Pocs mesos després, Pere Quintana, perit, i Josep Comas i Morot, mestre d'obres de Premià de Dalt, feien uns amidaments i unes valoracions de terrenys adjacents a l'antiga església que haurien de ser expropiats per permetre una construcció més gran. El 30 de juliol lliuraven el seu informe al rector.

Un any després, el 10 de juliol de 1861, Miquel Garriga i Roca escriu una carta a Mn. Julià Galceran de la qual es desprèn que se li ha encarregat el projecte, tot i que l'encàrrec formal no li farà el bisbe fins al 25 de juliol de l'any següent. En aquesta carta, Garriga i Roca diu que l'endemà vindrà a Vilassar de Dalt per veure els plànols fets i per rebre totes les indicacions necessàries sobre el terreny i demanava que s'avisí del seu viatge un tal Agustí Quera, d'Arenys de Mar, personatge que figura com *ausiliar* en ulterior correspondència. Miquel Garriga i Roca diu que per fer el viatge prendrà el tren que surt de Barcelona a 2/4 de 4, i vol que el rector li enviï una tartana a l'estació de Vilassar de Mar per portar-lo a Vilassar de Dalt.

Agustí Quera es va retardar en la feina que Miquel Garriga i Roca li havia confiat, de tal manera que aquest va escriure novament el rector el dia 3 d'agost, dient-li: *...extraño no haber recibido noticia alguna de ese auxiliar Sor. Quera á quien confié el levantamiento del plano de esa Iglesia Parroquial y de la zona que la circunvala al propio tiempo que la nivelación consiguiénte de sus calles...* Garriga i Roca afegia que ignorava l'estat dels treballs i que *para obviar dificultades* vindria l'endemà a Vilassar i tornava a demanar la tartana que l'esperés a l'estació.

Aquests petits retards inicials atribuïts a l'auxiliar Quera són de molt poca importància i fan manifestar a Miquel Garriga i Roca una certa voluntat d'enllestir el projecte amb promptitud, però, per causes que ens són totalment incomprendibles, l'acabament del projecte es demorà més del compte.

A les darreries del 1864 es manifestaren les preocupacions pel retard: *...inquietados por la tardanza los vecinos de este pueblo y estando presente D. Federico Muntadas, diputado a Cortes por este partido, encargaron a D. José Bonet, catedrático de Náutica de esa, viera al propio Sr. Arquitecto y le manifestara que si dentro de un mes no podia haber terminado esos trabajos que los abandonara... quedó advertido el Sr. Garriga de la voluntad de este pueblo de que abandonara los trabajos empezados, si es que lo fueran entonces...*

No sabem si aquesta voluntat dels vilassarencs fou realment transmesa a Miquel Garriga i Roca, però, fos com fos, la redacció del projecte seguí endavant. Si més no, Miquel Garriga i Roca tenia al seu favor l'encàrrec formulat pel bisbe, encara que no fos el bisbat qui es fes càrrec de les despeses, sinó la parròquia i el poble de Vilassar de Dalt. Tot i els requeriments, el projecte no s'acabà fins al 3 d'agost de 1866, cinc anys després d'haver-hi començat a treballar.

UN LLARG CAMÍ PER APROVAR EL PROJECTE.

El gener de 1867 Miquel Garriga i Roca va escriure el rector de Vilassar dient-li que *me ha ocasionado este trabajo muchos desembolsos, y llegada la hora de abonar las últimas cuentas, suplico de V. y SS. Obreros me ausilien para cubrir dichos gastos con la módica cantidad de 300\$ (300 duros), no siendo regular que yo haga más sacrificios después de los desembolsos anteriores y de mis devengados honorarios.*

El rector respongué a Garriga i Roca que no podia atendre la seva demanda, que la Junta d'Obrers no tenia diners per a tals despeses, i que *La Junta espera que V. hará todo lo posible para que los consabidos planos sean aprobados cuanto antes a fin de recibir del gobierno medios con que comenzar la obra que tanto tiempo ha se anhela y satisfacer los trabajos de V.*

Garriga i Roca va recórrer a la Junta d'Obres de la diòcesi de Barcelona formulant la mateixa demanda, però aquesta Junta va remetre la sol.licitud nova-

ment al rector de Vilassar per tal que la informés. La resposta del rector a la Junta Diocesana porta data del 8 de juliol de 1867 i a través d'ella comencem a fer-nos càrrec de per on anaven els trets: l'Ajuntament de Vilassar de Dalt, els Obrers i comissionats i el mateix rector *...no se consideran en ese deber que el recurrente supone [...] se entendió que el pago de honorarios y abono de adelantos tendría lugar luego de ser terminados y aprobados los planos y memoria facultativa, en cuyo caso el Cuerpo Municipal y demas impetrarían del Gobierno de S.M. la autorización necesaria para reunir los fondos convenientes... [...] este pueblo no ha visto todavía los planos y memoria ultimadas... [...] el nombrado Sr. Arquitecto que recibió hace cinco años ese encargo y cuya falta de ejecución desde tan larga fecha no solo ha privado á este pueblo de ver ya hoy dia reformada ó ensanchada su Iglesia, si que también ha dado lugar a que sea mas costosa la indemnización del terreno proyectado para el ensanche [...] ...al paso que mas difícil el logro de recursos en la crisis que ha sobrevenido...*

L'escrit també fa referència als bons oficis que esperaven del Sr. Frederic Muntades per obtenir els ajuts governamentals, però havent passat tant de temps, el Sr. Muntades ja ha acabat la seva diputació, circumstància que encara afegeix més dificultats a l'execució del projecte.

Per si totes aquestes dificultats no fossin suficients, el 1868 es va produir la *Revolució de Setembre*, capgirant les perspectives de portar aquell projecte endavant.

Tot i així, es varen continuar els tràmits per a la seva aprovació. El 3 de maig de 1869, Miquel Garriga i Roca presentà el projecte a la Junta Diocesana perquè els elevés a l'*Academia de las Tres Nobles Artes de San Fernando*. En l'escrit adreçat a la Junta diu que el projecte és acabat de fa temps, que ha estat sotmès oportunament al bisbe, que ha estat ben acollit pels interessats i pel públic després de figurar en alguna exposició, i que sols hi manca l'aprovació de l'Acadèmia. La Junta Diocesana el va remetre a l'Acadèmia i foren aprovats el 30 de novembre del mateix any 1869.

Quan el bisbat va comunicar la resolució de l'Acadèmia al rector de Vilassar, el dia 4 d'abril de 1870, ja feia deu anys que s'havien fet els primers passos per engrandir l'antiga església parroquial i gairebé quatre que l'arquitecte havia acabat el projecte. Ens és del tot incompreensible un període tan llarg per a la seva redacció i posterior aprovació.

LES TURBULENCIES SÒCIO-POLÍTIQUES DEL SEGLE XIX DIFICULTEN L'OBRA.

Els múltiples daltabaixos político-socials del segle XIX es reflectiren també en una petita població com Vilassar, sobretot des del moment que la industrialització generà que bona part dels seus habitants es dedicàssin al treball fabril i es

formés un proletariat que participava molt activament en els esdeveniments del segle. La presència de sindicats i sindicalistes, les vagues a les fàbriques, les reclamacions pel dret del vot, etc., eren el pa de cada dia.

La *Revolució de Setembre de 1868* va propiciar el ressorgiment de totes aquestes manifestacions llarg temps reprimides. Diversos fets corroboren l'ambient social que es vivia a la nostra localitat durant el Sexenni Revolucionari, però n'hi ha tres que són especialment representatius:

- els teixidors vilassarencs prengueren part en el Congrés de l'A.I.T. celebrat a Barcelona el setembre de 1870.
- els dos fabricants vilassarencs més importants van traslladar les seves fàbriques a altres indrets del país on els plantejaments obreristes eren nuls o molt febles.
- l'*Aixecament de les Quintes* iniciat a la vila de Gràcia l'abril de 1870, a Vilassar de Dalt, es va traduir en un motí *al grito de abajo las quintas* en el transcurs del qual, el dia 6 d'abril, es calà foc a la casa de la vila i es destruïren els arxius municipals.

Aquesta gran agitació social expressada durant l'etapa revolucionària fou reprimida amb la restauració borbònica, però va romandre subjacent en la població. No és estrany, doncs, que el rector es queixi en diverses ocasions de *los tiempos de poca fe* que corren.

La carta del bisbat comunicant la resolució de l'Acadèmia segons la qual s'aprovaven els plànols de la nova església, era datada a Barcelona dos dies abans de l'incendi de la casa de la vila. Tot apuntava novament al fet que s'havia fet tard per a l'obra projectada.

EL PROJECTE DE MIQUEL GARRIGA I ROCA.

No tenim coneixement directe del projecte que va redactar Miquel Garriga i Roca, ja que no s'ha conservat ni a l'Arxiu Parroquial ni a l'Arxiu Diocesà i desconeixem si l'*Academia de las Tres Nobles Artes de San Fernando* en posseeix algun exemplar. Per les referències que donen diversos escrits, es dedueix que Miquel Garriga i Roca va fer un treball molt diferent del que inicialment s'havia pensat.

El dictamen de l'Acadèmia diu que *ha examinado con tenenimiento y atención el notable trabajo del Arquitecto D. Miguel Garriga y Roca... que comprende los planos que representan el estado del templo actual, el proyecto del nuevo que ha de reemplazarse con su memoria facultativa, plantas, fachadas, secciones, detalles, presupuestos y demas, el proyecto asimismo detallado de una casa rectoral y otra de Ayuntamiento con escuelas y otros accesorios, y el estudio de*

reforma de las alineaciones de la barriada en que radica la Iglesia, con sus rasantes y desniveles. Del examen de todos estos documentos, que reunidos y encuadrados forman un grueso y elegante volumen escrito y dibujado con especial esmero, resulta que... la sollicitud de l'ajuntament de Vilassar era sols per l'ensanche o reconstrucción de la Iglesia Parroquial, ofreciendo en nombre de sus representados costear la tercera parte de lo que resultase por presupuesto... però que l'arquitecte ...expone las razones que le han obligado a desechar el ensanche y por tanto la formación y remisión de los planos de reforma. Se dice que la precitada reforma en un edificio sumamente sólido, como la parroquia actual, no presenta dificultad, supuesto que se reduce a dos únicos recursos que permite la disposición del local, que son á prolongar la nave por su ábside y á ensancharla; obtenido lo qual solo faltaria fijar la relacion que debe guardar el alto con el ancho y largo que se le diera, y para ello indica la necesidad de rebajar el piso hasta el nivel de la calle mayor, á fin de que resulte la altura conveniente. Este último extremo lo considera dispendioso, y mucho mas atendiendo á los apuntalamientos que habria que hacer y á lo difícil que es siempre enlazar bien la obra nueva con la vieja, sujetándose á un pie forzado y vicioso é imposibilitando todo proyecto de mejoras para lo sucesivo; y en este concepto opina que es preferible mil veces á estas exiguas miras la adopción de un proyecto radical, de un estudio nuevo y razonado que satisfaciendo la necesidad primera de la población, admita el cálculo científico, la unidad de pensamiento artístico, la adopción de un estilo homogéneo á la vez que severo y de buen gusto, construyendo una cripta debajo del presbiterio y una capilla propia para la reserva del SSmo., planteando una casa rectoral con un pórtico á la plaza para comodidad del público y hasta unas casas consistoriales con escuelas y demas accesorios que sobre la ventaja de estar unidas al templo dejarian despejado el extremo sur de la misma plaza, gozando desde ella y desde dichos edificios la deliciosa vista de la campiña y marina. Considera tan evidentes las razones que aduce, que despues de tener en cuenta el pró y el contra de la modificación parcial, concluye por la necesidad de la reedificación, con lo cual cree llenar no solo las necesidades presentes, sino las del porvenir: 1º obteniendo el engrandecimiento de la Iglesia sin recurrir á expropiaciones de gran monta. 2º transformando aquel punto central en un delicioso lugar de recreo. 3º consiguiendo el desahogo, abrigo y comodidad del público con el extenso pórtico y hermoso paseo en la línea de la indicada Iglesia, Casas Consistorial y Rectoral; 4º la realización paulatina de estas mejoras con la rectificación y reforma de las plazas y calles adyacentes que después habran de hacerse, y finalmente concluye manifestando que como cada época tiene sus exigencias, un pueblo que progresa con el siglo XIX no puede contentarse con el mismo edificio que antes tenia, y en este concepto pasa á hacer la descripción del nuevo templo conforme con el proyecto, y al efecto acompaña los diseños de sus fachadas, plantas, secciones, memorias, condiciones facultativas, económicas, presupuestos, indemnizaciones, precios elementales, cubicaciones y valoración de las distintas obras que hay que ejecutar en los tres ya respectivos edificios, con el trazado de las plazas, calles, deslindes, numeracion y clasificación del precio urbano en una de las zonas del pueblo.

L'Acadèmia considera també que l'arquitecte *ha observado con escrupulosidad las reglas que estan prescritas para la redaccion de esta clase de trabajos, presentando toda la copia de datos necesarios para juzgar de su mérito y buen desempeño, y que el estudio y ejecucion de todos ellos revelan esmero é inteligencia notables, por lo que no titubea en declararlos dignos de su aprobación en todas sus partes.*

Però el dictamen de l'Acadèmia afegeix que el treball és molt complex i que inclou coses molt diferents, mentre que a la iniciativa sols es va tractar *del ensanche o engrandecimiento de la iglesia*. L'Acadèmia manifesta no tenir coneixement de si a l'arquitecte Garriga i Roca se li va encarregar l'estudi dels altres edificis projectats i la reforma dels carrers adjacents, i que en el cas que hi hagués tals encàrrecs no sap quins programes hi ha previstos per a la seva realització. També afegeix que ignora si el poble admet la reconstrucció de l'església en lloc de l'eixamplament, així com les propostes d'alineacions, si aquestes estan aprovades per qui correspon, si el poble necessita l'edificació de noves cases consistorials i rectoral, i si té els recursos per tirar-ho endavant. El dictamen acaba dient que, per totes aquestes consideracions, l'aprovació de l'Acadèmia sols s'ha d'entendre en el terreny facultatiu.

Després de llegir aquest dictamen, hom té la impressió que Miquel Garriga i Roca es va prendre la llibertat de fer el que avui en diríem el Projecte de Reforma del Nucli Antic que justificaria el temps esmerçat en la seva redacció, però potser ningú no li havia demanat.

UN VIA-CRUCIS PER COBRAR EL PROJECTE.

Una vegada aprovats els plànols, Miquel Garriga i Roca es deuria adreçar novament al rector per cobrar els seus honoraris. El rector, en data 31 de maig de 1871, s'adreçava al vicari general del bisbat de Barcelona (*sede vacante*) demanant consell. En una llarga carta exposava les seves queixes pel retard sofert en la redacció i aprovació del projecte i es lamentava de no tenir diners i de les dificultats d'obtenir-ne per culpa dels canvis socials:

Han pasado mas de ocho años de esta manera, tiempo mas que suficiente para fastidiarnos. Desde entonces han cambiado tanto los tiempos que nos son desfavorables todas las expresadas circunstancias. Además la suma total que importa el presupuesto del templo y casa rectoral (la vieja debe ser derribada y ocupar su lugar el templo) es tan crecida que no se como podrá cubrirse. Asciede a 173.218 escudos y 506 milésimas. Solo la proyeccion, direccion, inspeccion y beneficio industrial asciede a 21.873 escudos 310 milésimas...

Por otra parte los recursos de la Obra van limitandose tanto que si asi dura no se como podran cubrirse los gastos del culto. El Ayuntamiento daba todos los años 45 escudos y 3 milésimas que servian para la limosna del predicador de la cuaresma, y desde la revolucion no da un maravedí. Por causa de la impiedad y

desmoralización de los tiempos no se encuentran jóvenes solteras que quieran conservar la buena costumbre de hacer la cuesta de la Virgen del Rosario cuyo producto se entregaba a la Obra. Y por complemento el Gobierno nada da ahora para el Culto, solo queda el recurso de las sillas, que en el año ultimo produjeron 270 escudos 100 milésimas.

Ignorem la resposta del vicari general, però de posteriors escrits es dedueix que es van pagar 100 duros a Miquel Garriga i Roca.

En una nova carta datada el 14 de gener de 1873, amb capçalera que diu: *Arquitecto del Estado y del Gob^o Civil—Prov^o de Barcelona— Particular*, Garriga i Roca es tornava a adreçar al rector dient-li que *hace tiempo nada absolutamente he recibido de V. a cuenta de lo mucho que gasté por orden y cuenta de V. en el proyecto de esa Parroquia, casa Rectoral,*

Com que el problema continuava sense resoldre, Garriga i Roca va aprofitar l'adveniment d'un nou bisbe per apel·lar al bisbat. El bisbe, ignorant del problema, va decretar que el rector l'informés sobre un seguit de punts. El rector va respondre al bisbat el 5 d'octubre de 1876 exposant els motius per no pagar:

- el retard de l'arquitecte en la redacció del projecte que havia malmès les possibilitats d'obtenir diners del Govern.
- no se li havia encarregat una església nova sinó sols ampliar l'antiga.
- no hi ha diners per pagar a causa de *los tiempos de tan poca fe.*

Aquesta vegada Garriga i Roca tampoc no va aconseguir satisfacció a les seves demandes.

Intentant novament de resoldre el problema, va designar el també arquitecte Gaietà Buïgas Monravà com a apoderat general seu. El 25 de setembre de 1879 Buïgas Monravà escriu per primera vegada al rector i als obrers, exposant una llarga sèrie d'arguments a favor del dret de Garriga i Roca a cobrar els honoraris del seu projecte i intentant d'obtenir *por todos los medios posibles un arreglo para poder cancelar dicha cuenta sin perjudicar los intereses del Sr. Garriga, y evitar el llevar asuntos tan desagradables al terreno de la publicidad... para que dicho arreglo se efectue sin necesidad de salirse del terreno oficioso.*

El rector va respondre a Buïgas dient-li que no estava d'acord amb cap dels seus arguments i Buïgas va rebatre el rector en una carta en què exposava que hi havia prou documents per exposar els fets com ell ho feia i no pas com volia el rector, que la legislació de l'any 1879 sobre el cobrament d'honoraris no era la mateixa que regia en el moment de l'encàrrec a Miquel Garriga i Roca i demanava, seguint consells del canonge Bonaventura Rivas, que medités altra volta sobre el tema. Acabava dient que si no s'arribava a una conciliació, es donaria curs a una demanda davant del Tribunal Eclesiàstic.

Durant els mesos següents es feren un seguit de gestions per intentar arribar a un acord, havent-hi diverses cartes que en donen fe. El 15 de gener de 1880, quan Gaietà Buïgas demana una resposta en ferm per poder transmetre-la a Garriga i Roca, el rector diu que ha mantingut contactes amb el síndic de la liquidació dels béns del Dr. Ignasi Casanovas, marquès de la Cuadra, cercant una aportació econòmica pel tema i que hi ha bones perspectives d'obtenir-la. Segons es desprèn d'un altre escrit adreçat pel rector al canonge Rivas aquells mateixos dies, el marquès de la Cuadra, en el seu testament, llegava diners per reparar esglésies i per a causes pies. Poc després, Gaietà Buïgas es felicitava dels afanys del rector per trobar diners amb els quals cancel·lar el deute del seu representant, però demanava *resultados prácticos despues del ya largo plazo transcurrido*. Les gestions del rector no deuriem tenir el resultat desitjat, ja que a finals del mes de febrer va escriure al canonge Rivas comunicant la seva proposta definitiva: 100 duros més *para extinción de todo lo que falta cobrar*.

El 1882, Miquel Garriga i Roca, veient que no cobrava, va presentar una nota de despeses separant el cost dels plànols del projecte de l'església de Vilassar, dels de la nova rectoria i el nou ajuntament, deixant l'import en 5.635 ptes. més 2.500 de les còpies dels plànols, en total 8.135 ptes. En la mateixa nota, aquesta quantitat encara era reduïda a la meitat, per cessió voluntària que Miquel Garriga i Roca feia de l'altra meitat a favor de l'Obra de l'església de Vilassar. La reclamació de l'arquitecte quedava sols per 4.067,50 ptes. equivalents a 813,5 duros. Però el rector continuà denegant una solució favorable a la seva demanda.

La intervenció de Gaietà Buïgas Monravà es perllonga documentalment fins al febrer de 1873, però no pogué resoldre el problema.

UN PROJECTE ALTERNATIU I UNA PICABARALLA ENTRE ARQUITECTES.

L'any 1885 el país havia recobrat una certa normalitat després de deu anys des de la restauració borbònica. Feia 25 anys que s'havien iniciat els tràmits per engrandir l'església parroquial i encara es continuava insistint en aquesta necessitat. En la visita pastoral feta a Vilassar el dia 20 d'abril d'aquest any, es va tornar a plantejar el tema al bisbe i aquest decretà novament l'inici dels tràmits.

Potser intentant de satisfer en alguna cosa Miquel Garriga i Roca, el rector i l'alcalde de Vilassar de Dalt li adreçaren una carta datada el 15 d'abril de 1886, en la qual li manifestaven que *han resuelto los que suscriben proceder a practicar los trabajos necesarios para el ensanche del templo parroquial segun lo encargado por el Sr. Obispo, y confiar a V. la formación del plano facultativo correspondiente esperando se servirá contestar si acepta el cargo*. El plantejament deuria ser el següent: El projecte de l'any 1866 no ens serveix de res, l'arquitecte sols ha cobrat 100 duros, que faci un nou projecte només d'ampliació de l'església, que el cobri i que es conformi amb això.

Dos dies més tard, també amb paper timbrat com a *Arquitecto del Estado y del Gobierno Civil*, Miquel Garriga i Roca responia a l'alcalde dient: *...acepto gustosamente el honroso encargo que se me confiere, tanto mas en cuanto el objeto es dotar á esa Villa de un templo relacionado con sus necesidades y con el divino servicio que debe prestar.*

Però feia uns llargs afegitons:

Observaré sin embargo que atendida la importancia del asunto, acaso seria necesario motivar las causas que hoy imposibilitan en parte o en todo, el cumplimiento de anteriores acuerdos, sin prescindir del respeto debido a la resolución que en 1862 tomó uno de los antecesores de V. junto con el Ayuntamiento. de entonces y el mismo dignísimo Sr. Cura Párroco actual y Junta de Obra...

En la conferencia celebrada en casa de dicho Sr. Cura Párroco en dia 12 de Marzo último, llamé ya la atención de V. sobre estos antecedentes y causas que obligan á modificar aquel proyecto aprobado...

En esta situación, aunque deseoso como siempre de prestar un servicio tan grato, creo indispensable antetodo, se oiga al Arquitecto de la Diocesis en union con un delegado de la Iltre.. Academia provl. de Bellas Artes, y otro de la Asociación de Arqtos. para que en vista del plano entonces aprobado, y la parte ruïnosa del templo, por donde se idea ensancharlo, observaciones y demas antecedentes, puedan dictaminar lo mas procedente, no solo atendiendo á la importancia del asunto, sinó á la formalidad de los acuerdos anteriores tan cumplidamente ultimados, al objeto de reformar el programa con pleno conocimiento de causa, y salvar toda contingencia en el estudio y realización más convenientes de la nueva obra.

Observaré además, que tratandose de un edificio público de esta clase, que por su coste é importancia no suele principiar y acabar, sino en plazo largo, debe precaverse lo ocurrido con el proyecto precedente, que puede decirse fracasará a consecuencia de los cambios de personal, de politica y administracion, teniendo que sufragarse los gastos ocurridos por duplicado ó con mayor cuantia por lo mismo de estar pendientes todavia los del anterior.

Asi creo necesario manifestarlo por la responsabilidad de mi cargo anterior y subsiguiente.

Garriga i Roca deixava ben clar que encara li devien els honoraris del projecte anterior i que un de nou significaria duplicar les despeses, no pas reduir-les. Aquest posicionament de Miquel Garriga i Roca deuria ser el trencament definitiu amb el rector, que poc després demanava un informe sobre la desitjada ampliació de l'església als arquitectes del bisbat Francisco de Paula del Villar i Lozano i Francisco de Paula del Villar i Carmona.

L'informe dels arquitectes Del Villar comentava el projecte de Miquel Garriga i Roca dient que, al marge de si convenia o no que estiguessin juntes l'església, les cases consistorials, la rectoria i l'escola, això ja no es podia fer perquè el poble ja tenia unes cases consistorials de recent construcció, separades de la parròquia. Tampoc consideraven necessari fer una nova rectoria, ni convenient que les escoles públiques estiguessin en un edifici religiós. Segons aquest dictamen, el pressupost de l'església i de la rectoria projectades per Garriga i Roca era respectivament de 301.104,06 i 75.848,96 ptes. del 1866, *cantidades inadmisibles por impracticables en aquella población*, mentre que ells suggereixen dues solucions: fer una església nova en uns altres terrenys, amb un pressupost total de 176.000 ptes., o perllongar la nau de l'església antiga i fer-hi tres absis, passant d'una església de 486 m² a una de 918, amb un pressupost total de 78.440 ptes. del 1886.

Les relacions entre Miquel Garriga i Roca i F. de P. del Villar Lozano no deuriem ser gaire amistoses, o almenys així es desprèn d'una carta que aquest darrer va adreçar al rector el 29 de juny de 1886. Del Villar comunica al rector que té en el seu poder *el libro de 1866* referint-se al projecte de Garriga i Roca, i li diu que va topat amb ell a les oficines del Govern Civil on l'increpà per no haver informat favorablement el seu projecte. Del Villar i Lozano afegeix: *Le contesté que con franqueza le habia de manifestar que su proyecto de 1866 no lo podia calificar sino de inadmisibile por fabulosos, no solo para ese pueblo, si que para una capital. Insistió y corté la conversación manifestándole que no podia porque no debo acceder a sus pretensiones y como hace muchos años que conozco los procederes de ese Sr. con los cuales no estoy conforme, no solo se lo aviso a V. para su gobierno, si que también para rogarle que mi dictamen ni plano adjunto se lo dejen en su poder ni por dos minutos...*

Durant el mes de juliol de 1866, l'ajuntament de Vilassar va donar el vist-i-plau a l'avantprojecte dels arquitectes Del Villar, i el bisbat autoritzava el rector per encarregar el projecte a qui volgués i com volgués, però sense cap responsabilitat per al bisbat.

Ignorem si s'arribà a formular un nou projecte, ja que ni tan sols en tenim constància documental de l'encàrrec, però sigui com sigui, mai no es portà a la pràctica i l'antiga església parroquial del segle XVI perdurà, amb retocs, fins després de la guerra civil espanyola.

ELS DARRERS INTENTS DE MIQUEL GARRIGA I ROCA PER COBRAR.

El desembre de 1886 Miquel Garriga i Roca ja deuria tenir la certesa que ni prosperaria la revisió del seu projecte ni faria un projecte nou. Llavors va escriure novament una carta a Mn. Julià Galceran i als obrers de la parròquia, carta que és gairebé un clam:

Mis respetables Sres. y antiguos amigos:

... no puedo menos de recordarles el credito que hace 16 años alcanzo por mis trabajos, en su dia aceptos y muy aplaudidos, relativos á la mejora de esa iglesia parroquial y grupo de edificios anejos...

... Vdes. saben el celo y abnegación con que trabajé y mi ardiente deseo de toda la vida de contribuir á una mejora tan necesaria y ansiada, lo que me impulsó entonces á trabajar con todo desprendimiento hasta tomar dinero á interés para poder cumplir...

... he llegado a edad octogenaria, en que la vida peligra á cada momento, y es justo deje a mi familia liquidado un credito que va haciendose indefinido. Apelo a la honrada y cristiana conciencia de Vdes. para que se hagan cargo de cuan justa es mi reclamacion, y que ha mas que llegado la hora de atenderla cual cargo de la referida conciencia.

La Academia Superior, al dar su laudatorio informe de aprobacion de mis trabajos a la Junta Diocesana en 30 Nove. de 1869... dejó consignado el valor total de los tres distintos proyectos en 1.627\$, á cuenta de cuya partida unicamente tengo recibidos 100\$ que cobré en 4 Junio de 1870.

Posteriormente y tras largas gestiones en obsequio de esa poblacion y en la esperanza de inmediato cobro, habia ofrecido pasar por la mitad contante de dicha suma, pero... nada absolutamente se me dió, y el pobre y celoso artista que vive de sus trabajos y que tenia este superiormente ganado, se ve llegar á los 80 años despues de aguardar en vano 16, no ya para la satisfacci3n del mismo, sino siquiera para el reintegro de desembolsos que hizo con tal motivo y que le han dejado la reata del pago de intereses; viniendo á sucederle lo del Sastre del compillo, que trabajaba de valde y ponía el hilo...

Por Dios, que pido con razon y con urgencia ponganse Vdes. en mi puesto... Creo que vale la pena se dignen hacer un esfuerzo decisivo, y ya sea de fondos recaudados ó de otra manera, procuren sea abonado cuanto antes, por partes ó por la totalidad la cuenta referida...

Quatre mesos i mig després, Miquel Garriga i Roca va escriure el rector i els obrers per darrera vegada. Les seves expressions són enèrgiques, però també patètiques:

De 1.600 y pico de duros, solo tengo cobrados 100\$, en 16 años, durante los cuales he envejecido, pagando intereses de una deuda contraida para salir airoso de mi empeño. Yo creo que ninguna ley divina ni humana puede obligarme á abandonarles mi trabajo, ni a Vdes. darles derecho para exigirlo, pagandome en vez de dinero con verdadera indiferencia.

El dejar de contestar a mis repetidas reclamaciones, no se explica de parte de unas personas caracterizadas como Vdes. formadas y tan amigas mías, cuando se me encargaban y encomiaban los planos.

Quieren pues obligarme de todos modos a que apele á medios violentos, contra mi proposito y mis esperanzas.

Que se habrán hecho pues la buena fe, la moral, la conciencia, la dignidad entre los hombres, si a una reclamacion tan justa y razonable personas cual Vdes. se portan de una manera que no me explico, y que con sentimiento he de lamentar? Acaso no hize por mi parte cuanto supe cumpliendo mi obligación? Porque pues el que recibió el beneficio ó el trabajo y mis desembolsos, no ha de cumplir la suya? Se estipuló que yo trabajaria de valde? Por ventura los que hacen trabajar no habrán de pagar? Es culpa mia si los planos no sirvieron hasta ahora, porque las obras no se han efectuado? Acaso fué tambien condición no pagarlos hasta que las obras se hiciesen?.

Vdes. reconozcan que es una deuda sagrada que Vdes. mismos contrajeron...

Vengan pues á mejor acuerdo, haganse cargo de que me asiste toda la razon y que un choque en este asunto, será siempre mas vergonzoso al perjudicante que á la victima...

El rector de Vilassar encara es va dirigir al bisbat pocs dies després de rebre la carta de Garriga i Roca, dient que *...no hay fondos disponibles... i que ...á V. E. I. Suplica se sirva disponer lo que crea oportuno...* Des del bisbat van retornar la mateixa carta amb un simple *No se ha admitido.*

Al cap d'un any, el juliol de 1888, Miquel Garriga i Roca moria sense haver cobrat res més. Pel novembre, el rector demanava permís al bisbat per pagar 150 duros a la seva vídua: *Deseando zanjar de una vez esta enojosa cuestion le ofrecemos doscientos duros a cumplimiento de toda la deuda si lo aprobava el Prelado. No quiso aceptarlo. Le enviamos recado proponiendole cincuenta duros mas estando el en cama moribundo. Y despues fallecido los acepta la viuda dejada usufructuaria...*

CONCLUSIÓ.

Així s'acaba la documentació d'aquest tema que hem tingut a l'abast, deixant besllumar que, en el millor dels casos, la vídua de Miquel Garriga i Roca cobraria 150 duros més pel total dels 1.600 en què estaven valorats els treballs del seu marit en la redacció dels projectes fets per a Vilassar de Dalt. Ell no ho havia acceptat.

Ara, com llavors, ens podem plantejar que potser el projecte redactat no era el més indicat per a les necessitats d'un poble com el nostre, que potser ningú no li havia demanat tal projecte, o que potser l'arquitecte es va lliurar a fer una obra d'artista materialment inabastable. Fins i tot podem creure que, en uns moments de més estabilitat socio-política que no pas el darrer terç del segle XIX, hauria estat possible de convertir els projectes en realitats. Però quan avui rellegim les cartes d'aquest arquitecte maresmenc, implorant el que en justícia era seu, se'ns claven les paraules de la seva darrera missiva: ... *un choque en este asunto será siempre más vergonzoso al perjudicante que á la victima...* I certament, la impressió que tenim en refer aquest llarg i inacabat litigi és, simplement, i deixant les consideracions al marge, que a l'arquitecte no se li va pagar la seva feina. I haver-ho de reconèixer, fa una mica de vergonya. Aquesta deu ésser la veritable factura que Miquel Garriga i Roca ens cobra encara als vilassarencs pel seu projecte mai no realitzat.

Josep Samon i Forgas